

4. Гончарова О.А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / О.А. Гончарова; Ін-т вищ. освіти АПН України. — К., 2008. — 20 с.

5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.

6. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: дис. ... канд. пед наук: 13.00.04. / Наталія Іванівна Клокар. — К. — 1997. — 227 с.

7. Козлова О. Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя / О. Г. Козлова. — Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1999. — 92 с.

8. Максимов Ю. Г. Педагогические условия подготовки студентов к инновационной деятельности в школе: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / Ю. Г. Максимов. — Ижевск, 2001. — 199 с.

9. Машкіна Л. А. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. — К.: 2000. — 175 с.

10. Сисоева С. О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня: Дис... док-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Світлана Олександрівна Сисоева; — К., 1997. — 526 с.

11. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. - М.: ИЧП: «Издательство Магистр», 1997. — 224 с.

Рецензенти:

Побірченко Н. А. — д. псих. н, проф.,
Соколова І. В. — д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2013

УДК 371.385–057.875:371.321:616.31

Я. А. Кульбашна

САМОСТІЙНА РОБОТА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ

У статті розглядаються проблеми формування професійної компетентності майбутніх стоматологів. Обґрунтовується необхідність активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Представлені нові форми самостійної роботи та висвітлено їх впровадження в навчальний процес. Визначено значення самостійної роботи у професійній підготовці майбутніх лікарів.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, самостійна робота, активація навчально-пізнавальної діяльності, професійна компетентність, медична освіта, майбутні стоматологи, професійна підготовка.

В статье рассматриваются проблемы формирования профессиональной компетентности будущих стоматологов. Обосновывается необходимость активации учебно-познавательной деятельности студентов. Представлены новые формы самостоятельной работы и их внедрение в учебный процесс. Определено значение самостоятельной работы в профессиональной подготовке будущих врачей.

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, самостоятельная работа, активация учебно-познавательной деятельности, профессиональная компетентность, медицинское образование, будущие стоматологи, профессиональная подготовка.

In the article developing of the professional competence of future dentists via stimulating student's educational-cognitive activities and introductions of new forms of student's self-study were discussed.

Key words: educational-cognitive activities, self-study, stimulating student's educational-cognitive activities, professional competence, future dentists, medical education, professional training.

Постановка проблеми. Формування компетентного фахівця – пріоритетне завдання сучасної освіти, зокрема медичної. Пошук нових шляхів, форм та методів розвитку цього процесу стало однією з актуальних педагогічних проблем. Особливого значення набуває активація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, зокрема лікарів, з позиції компетентного підходу в освіті. Вивченню проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців присвятили наукові праці В. П. Андрющенко, Ю. В. Вороненко, О. А. Дубасенюк, Л. А. Ковальчук, В. І. Луговий, В. Ф. Москаленко, С. О. Сисоева, М. Ф. Степко та інші.

Аналіз доступної літератури дозволив виявити деякі суттєві суперечності: між існуючими педагогічними технологіями (так званими комунікаційними) технічної передачі інформації та цілями сучасної вищої, зокрема медичної, освіти, орієнтованими на формування особистості полікомпетентного майбутнього лікаря-стоматолога; потребою у креативному саморозвитку майбутнього фахівця та, часто, інертному ставленні до цього процесу з боку як студентів, так і частини викладачів.

Мета роботи. Розглянути можливості активації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх стоматологів для формування їх професійної компетентності шляхом пошуку нових форм самостійної роботи як складової прогресивної педагогічної технології.

Виклад основного матеріалу. Складнощі та протиріччя сучасного світу, існування та розвиток в епоху кардинального переходу від сталого до динамічного та прогресивного, інтеграції України у Європейський та світовий простір, актуалізують проблему змін у професійній підготовці фахівців усіх галузей, зокрема медицини та безпосередньо стоматології, оскільки саме у виші формуються основи як особистісних: світоглядних, морально-етичних, культурних принципів, так і професійних складових компетентності майбутнього фахівця (Приходько В., 2009). Провідні вчені в освітній галузі наголошують на необхідності переорієнтувати педагогічний процес з усталеної нормативної професійної підготовки, яка забезпечує підготовку виконавця заздалегідь визначених і засвоєних практичних навичок до відкритого цілеспрямованого набуття професійної освіти у широкому сенсі з максимальним формуванням як базових, так і комплексу професійних компетентностей, направлених на формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання протягом всього життя, що

забезпечить у майбутньому становлення Професіонала (Левківський К., 2010). Для гарантованого досягнення цієї мети необхідно використовувати новітні прогресивні методи, об'єднані в сучасні педагогічні технології, які є організаційним початком реалізації та цільового спрямування творчого, наукового та педагогічного потенціалу вищого навчального закладу (Ликова В., 2009; Сисоева С. О., 2006). Особливої важливості набуває активація навчально-пізнавальної роботи, що полягає у цілеспрямованій діяльності викладача на розробку і використання такого змісту форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчої самостійності у засвоєнні знань і т.п. (Чикун Н., 2012). Безперечно це стосується і медичної та безпосередньо стоматологічної освіти.

Особа, яка присвячує себе справі власної освіти стає суб'єктом освітньої діяльності, успіх в якій великою мірою забезпечується мотиваціями до навчання (Михальова К., Зверко Т., 2010; Чикун Н., 2012). «Під примусом», без докладання зрозумілих їй і цілеспрямованих зусиль результату освіти – освіченості вона здобути не зможе і навіть викликає опір та супротив (Поддьяков А. Н., 1999; Сисоева С. О., 2006). Проте комплекс когнітивних та мотиваційних факторів може привести в деяких випадках до більш високого ефекту навчання навіть при протидії з боку студентів (Поддьяков А. Н., 1999). Процес якісних комплексних змін в структурі особистості, які набуваються студентом в освітньому процесі називається навчальною діяльністю студента. Структуру навчальної діяльності майбутнього стоматолога складають, на нашу думку, такі її види: науково-дослідницька, практична, суспільна, розвиток особистих професійних якостей, але стрижнем все-таки залишається навчально-пізнавальна, яку не ототожнюють з процесом відвідування занять. Пошук шляхів та форм активації пізнавальної діяльності, зокрема майбутніх стоматологів, є одним з важливих завдань для підвищення якості їх освіти, що полягає у цілеспрямованій діяльності викладача на розробку і використання досягнень педагогічної науки. Для повноцінного формування навчальної діяльності студентів необхідні організаційні умови та дієві засоби педагогічного впливу. Одним з її домінуючих та важливих компонентів, замість минулої допоміжної функції, стала, згідно засад Болонської системи та реструктуризації навчального процесу, самостійна робота, частка якої становить близько половини кредитної міри навчальної дисципліни, питома

вага засвоєння матеріалу є найбільшою та складає до 35% серед різних видів інформаційних джерел (Сисоєва С. О., 2006; Фомін П. Д., 2013). Її форми можуть бути різними, але максимально оптимальними з точки зору ефективності отриманих знань і витраченого часу. Особливо важливим є систематичність, яка сприяє подоланню труднощів при виконанні, на які вказує від 13,2% до 65,8% студентів (Михальова К., Зверко Т., 2010; Притуло О. О., 2010). Невирішеними залишаються деякі проблеми щодо переліку видів та етапів самостійної роботи, не розроблена об'єктивна оцінка часу на її виконання, об'єм матеріально-технічної та методичної підтримки з боку кафедр (Притуло О. О., 2010). Формування спроможності студентів до самостійної роботи стало важливою проблемою педагогічних колективів вітчизняних вищих навчальних медичних закладів, оскільки необхідно передбачати психологічні та пізнавальні бар'єри, пов'язані з студентами та діяльністю викладачів (Михальова К., Зверко Т., 2010).

Педагогічна технологія має застосовуватись під час опанування дисциплінами, в яких передбачена необхідність значної самостійної роботи (Приходько В., 2009). На даний період частка самостійної роботи навіть серед таких практичних дисциплін як стоматологічні, зокрема хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія, значно зросла і досягає 50% серед усіх годин навчального плану вивчення дисципліни. Це потребує від студента додаткових зусиль, часу, а головне – бажання виконувати таку роботу на тлі тотальної інформаційної та фізичної перенавантаженості. Тому серед різноманіття форм самостійної роботи необхідно пропонувати студентам такі, які максимально зрозумілі, ефективні при мінімальних часових витратах на їх виконання, та з відносно легкими завданнями (Притуло О. О., 2010). Мотивування студентів до виконання самостійної роботи залежить від професіоналізму викладача та полягає в достатній аргументації і зацікавленні студентів до виконання такої роботи (Михальова К., Зверко Т., 2010). Якщо студент усвідомлює фактор корисності для себе та свого професійного розвитку, мотивація виникає досить швидко і на тривалий час, та й запам'ятовується самостійно виконана робота значно краще. В процесі роботи над нею, виникають додаткові питання, зацікавленість у вирішенні яких спонукає до додаткового поглибленого дослідження. Щоб студент не загубився в безкрайому інформаційному полі, викладач повинен конкретизувати коло

проблемних питань, виходячи з рівня наявних знань та ерудиції майбутнього фахівця. Власний досвід, отриманий студентом при виконанні самостійної роботи, є безцінним для нього у процесі формування професійної компетентності, сприяє розвитку наукового підходу у навчанні. Це особливо важливо для майбутнього лікаря, оскільки розвиває проблемне, і, що важливіше, – клінічне мислення, хоча при самостійному вивченні клінічних дисциплін необхідно враховувати вірогідність неправильної інтерпретації деталей медичної проблеми, ніж за вивчення тематичних матеріалів під час практичного заняття.

Безумовно, на клінічних кафедрах є певні особливості розвитку навчальної діяльності. Для підвищення ефективності вивчення такої складної та важливої клінічної дисципліни як хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія та забезпечення її інтеграції з базовими дисциплінами і повноцінним використанням студентами власних базових компетентностей (фізичної, хімічної, біологічної, анатомічної, гістологічної патолофізіологічної і т.п.) необхідно щільно пов'язувати їх з темою практичних занять, даючи завдання на пригадування деталей раніше вивчених предметів, адже, за статистикою, після складання екзамену (заліку, модуля) «виживає» лише близько 20% знань (Приходько В., 2009; Чикун Н., 2012). Для виконання цієї задачі нами розроблений альбом для самостійної роботи студентів 5 – 6 семестрів, який складається з завдань для підготовки до кожного практичного заняття з хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії у вигляді малюнків, схем, коротких питань, переліку рекомендованої літератури (Кульбашна Я. А.; Маланчук В. О.). Альбом знаходиться в електронній версії, при необхідності відтворюється на паперовому носії або завдання виконується в електронному варіанті та може бути надіслане для дистанційного контролю, якщо студент не може бути присутнім на занятті. Робота з матеріалами направлена не тільки на відновлення призабутих знань, а також і на активізацію зорової та писемної пам'яті. Для визначення ефективності такої форми самостійної роботи ми впровадили її в шести групах 3 курсу стоматологічного факультету НМУ імені О. О. Богомольця – всього (76 осіб). Виявилось, що, після роботи над схематичним малюнком тканин і органів голови та шиї щодо топографії груп регіонарних лімфатичних вузлів, відповідей на питання щодо відмінностей їх стану у нормі та патології студенти тих груп, які у своїй підготовці використовували альбом, набагато

швидше орієнтувались в цих питаннях та інтерпретували його результат біля пацієнта та практично уже не забували цю схему на подальших заняттях на відміну від більшості студентів інших груп, де альбоми не використовувались. Визначення та маркування на декількох схематичних малюнках правильного та хибних положень шприца при проведенні місцевої анестезії сприяли достатньо надійному запам'ятовуванню та розумінню даного питання студентами, які біля крісла пацієнта частіше демонстрували правильну техніку проведення анестезії і т.п. Це надавало студентам щораз більшої впевненості у спілкуванні з пацієнтом, певних ознак самоствердження та стимулювало до подальшої самостійної роботи. Таким чином розвиваються компетенції не тільки самостійної роботи, а і самоконтролю знань та їх практичного втілення. Відповідно виріс і рівень успішності в досліджуваних групах (на 0,7 – 1.2 бали традиційної оцінки), що уможливило витратити час на інші учбові питання. Робота над виконанням завдань у альбомах потребувала, за словами студентів, звертатись до декількох літературних джерел, які рекомендували укладачі альбому, а не тільки до одного підручника, як зазвичай. Таким чином студент з пасивного реципієнта інформації і відтворювача дій викладача у практичних навичках починав реалізувати перетворення навчальної діяльності у професійну. Важливим є те, що альбом залишається у студента у якості додаткового посібника, може постійно доповнюватись новими матеріалами впродовж усього періоду практичної діяльності.

Висновки. Значення самостійної роботи концептуально, на нашу думку, полягає в частковому перекиданні відповідальності за результат та якість професійної освіти на самого майбутнього фахівця, зокрема, стоматолога, і усвідомленні ним цієї відповідальності. Необхідно розробляти та впроваджувати її нові та прогресивні з точки зору підвищення ефективності знань форми.

Крім того, самостійна робота, за нашими спостереженнями, це: шлях подолання пасивного поглинання знань студентами та розширення можливостей у напрямку їх поглиблення; стимулювання розвитку інформаційної та науково-пізнавальної компетентностей; сприяння розвитку самоконтроля знань, самоосвіти, самовиховання, самооцінки; розвитку навичок використання комп'ютерних технологій для майбутньої дистанційної медичної діяльності.

Таким чином самостійну роботу можна розглядати як одну з креативних основ розвитку професійної компетентності майбутніх стоматологів та підвищення якості їх професійної підготовки.

Література

1. Кульбашна Я. А. Альбом для самостійної роботи з хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії для студентів 5 семестру. Заявка на авторське право на твір № 49823.
2. Левківський К. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості / К. Левківський // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 5 – 14.
3. Ликова В. Педагогічна терапія як засіб цілісного оздоровлення освіти / В. Ликова // Вища школа. – 2009. – № 6. – С. 97 – 106.
4. Маланчук В. О. Альбом для самостійної роботи з хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії для студентів 6 семестру / В. О. Маланчук, Я. А. Кульбашна, Л. М. Саяпіна. Заявка на авторське право на твір № 49824.
5. Михальова К., Зверко Т. Європейські освітні норми у практиці вітчизняних ВНЗ: студентські оцінки перших років упровадження / К. Михальова, Т. Зверко // Вища школа. – 2010. – № 2. – С. 34 – 40.
6. Поддьяков А. Н. Противодействие обучению и развитию как психолого-педагогическая проблема // Вопросы психологии. – 1999. – № 1. – С. 13 – 20.
7. Притуло О. О. Побудова самостійної роботи студентів відповідно до європейських стандартів / О. О. Притуло, Н. В. Проніна, Ю. В. Сосновський, М. В. Чірський // Медична освіта. – 2010. – № 2. – С. 135 – 136.
8. Приходько В. Педагогічна технологія формування навчальної діяльності студентів як засіб забезпечення якості вищої освіти / В. Приходько, С. Шевченко, О. Ясев // Вища школа. – 2009. – № 6. – С. 39 – 47.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – С. 172.
10. Фомін П. Д. Впровадження Болонського процесу у реформування навчально-методичних підходів на кафедрах хірургії / П. Д. Фомін, П. В. Іванчов, О. В. Заплавський та ін. // Медична освіта. – 2013. – № 1. – С. 96 – 98.
11. Чикун Н. Психолого-педагогічні аспекти активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // Вища школа. – 2012. – № 7. – С. 47 – 54.

12. Швед М. І. Нові технології удосконалення самостійної роботи на кафедрі внутрішньої медицини №1 / М. І. Швед, Л. П. Боднар, Л. П. Мазур, А. О. Боб, Л. В. Боднар // Медична освіта. – 2010. – № 2. – С. 144 – 146.

Рецензенти:

Сисоєва С. О. – д. пед. н., проф., член-кор. НАПН України;
Цехмістер Я. В. – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2013р.

УДК: 373.5.091:37.041

О. В. Лавриненко

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ – ПРОВІДНИЙ ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ВЕЧІРНЬОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто значення, роль та місце самоосвітньої діяльності в навчально-виховному процесі сучасної школи в умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Показано сутність «самоосвітньої діяльності» як категорії та її структуру. Автор на основі аналізу специфіки та особливостей організації навчально-виховного процесу вечірньої школи робить висновок, що провідним видом навчальної діяльності учнів сучасної школи, зокрема вечірньої, стає самоосвітня діяльність, де мета і мотив є центральним вектором такого виду діяльності.

Ключові слова: навчально-виховний процес, самоосвітня діяльність, вечірня школа, провідний вид навчальної діяльності, центральний вектор самоосвітньої діяльності.

В статье рассматривается значение, роль и место самообразовательной деятельности учеников в учебно-воспитательном процессе современной школы в условиях интенсивного развития информационно-коммуникативных технологий. Показана суть «самообразовательной деятельности» как категории, ее структура и характерные черты. Автор на основе анализа особенностей и специфики организации учебно-воспитательного процесса вечерней школы обосновывает, что ведущую роль в учебной деятельности учеников сегодня имеет самообразовательная деятельность, где цель и мотив являются центральным вектором такого вида деятельности.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, самообразовательная деятельность, вечерняя школа, ведущий вид учебной деятельности, центральный вектор самообразовательной деятельности.

The article considers the importance, role and place of self-education in the educational process of modern school under intensive development of information and communication technologies. The essence of «self-education» as a category and its structure are disclosed. The author proves

© Лавриненко О. В., 2013